

**26 december
2016**

Onderzoek:

'Verwachtingen 2017'

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 50.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2012. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 60 tot 70 procent van de panelleden.

'Verwachtingen 2017'

26 december 2016

Over dit onderzoek

Aan het onderzoek deden 29.163 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee. Het onderzoek vond plaats van 12 tot en met 22 december 2016. Het onderzoek is na weging representatief voor zes variabelen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker Lisette van Vliet:

lisette.van.vliet@eenvandaag.nl

1. Samenvatting

Optimisme bij aanvang van het nieuwe jaar

Overheerste op Prinsjesdag nog een negatieve stemming over de stand van het land, op de drempel naar het nieuwe jaar is er optimisme over de staat van de Nederlandse economie, arbeidsmarkt en woningmarkt. Dat blijkt uit een peiling van EenVandaag onder 29.000 mensen.

Economie

Hoewel cijfers van het CPB en CBS al langer laten zien dat de economie aantrekt, waren de panelleden tot nu toe vrij negatief over de Nederlandse economie. Een jaar geleden vond nog drie op de tien dat de Nederlandse economie er goed voor stond. Nu, op de valreep van het oude jaar, is dat percentage gestegen naar 49%. Drie op de tien (29%) ziet nog ruimte voor verbetering de komende zes maanden, een ruime helft (57%) denkt dat de economische situatie van Nederland gelijk zal blijven.

Het optimisme over de economie blijkt niet gebaseerd op de eigen portemonnee, want slechts 10% van de deelnemers zegt er de afgelopen maanden financieel op vooruit te zijn gegaan. Voor een kwart (24%) geldt zelfs het omgekeerde: zij zijn er op achteruit gegaan. Veel mensen wijten dat aan stijgende vaste lasten tegenover gelijkblijvende of teruglopende inkomsten. Een deelnemer licht toe: "Dit was het vierde jaar zonder loonsverhoging. Ondertussen blijven de vaste lasten, de belastingen en de ziektekosten stijgen."

Arbeidsmarkt

Ook als het om de arbeidsmarkt gaat is er voor het eerst in jaren optimisme te bespeuren. Bijna de helft (48%) denkt dat de arbeidsmarkt er de afgelopen maanden beter voor is komen te staan. Drie op de tien (31%) verwacht dat deze verbetering zich ook het komende half jaar voort gaat zetten.

Woningmarkt

Bijna de helft (45%) van de deelnemers vindt dat de situatie op de woningmarkt de afgelopen maanden is verbeterd. Driekwart (75%) verwacht dat de huizenprijzen de komende maanden gaan stijgen. Wel wijzen deelnemers op het verschil tussen de Randstad en daarbuiten, waar woningen nog altijd moeilijk te verkopen zijn. Ook een tekort aan sociale huurwoningen is veel panelleden een doorn in het oog.

2. Verwachtingen Nederlandse verkiezingen

Op 15 maart 2017 zijn er landelijke verkiezingen. Graag blikken we vast met u vooruit.

Los van op wie u zelf zal stemmen:

Welke partij denkt u dat het grootst wordt bij de landelijke verkiezingen?

Top 3*:

1. PVV (68%)
2. VVD (40%)
3. 50PLUS (22%)

**Een lijstje van landelijke politieke partijen is aan kandidaten voorgelegd, ze konden maximaal drie antwoorden aankruisen.*

Los van op wie u zelf zal stemmen: Welke partij denkt u dat het grootst wordt bij de landelijke verkiezingen?

Top-3:

1. PVV (61%)
2. VVD (18%)
3. CDA, D66, PvdA

Los van wat u persoonlijk zou willen: wie denkt u dat na de landelijke verkiezingen minister-president wordt?

Hieronder staan een aantal namen van lijsttrekkers op alfabetische volgorde. U kunt bij 'anders, nl' eventueel een andere naam invullen.

Top-3:

1. Mark Rutte (34%)
2. Geert Wilders (20%)
3. Alexander Pechtold, Sybrand Buma, Lodewijk Asscher (5%)

Minister-president Rutte heeft al aangegeven dat hij graag leiding zou willen geven aan een volgend kabinet, 'kabinet Rutte III'.

In hoeverre zou u het acceptabel vinden als Mark Rutte voor de derde keer minister-president wordt van Nederland?

Acceptabel: 39%

Niet acceptabel: 57%

Weet niet / geen mening: 4%

Denkt u dat er in 2017 partijleiders zullen vertrekken, en zo ja, welke partijleiders? *De partijleiders staan op alfabetische volgorde. U kunt meerdere antwoorden aankruisen. Als uw keuze niet in onderstaande lijst staat, kunt u deze naam invullen bij 'Anders, nl'*

Top-3:

1. Jan Roos (17%)

2. Tunahan Kuzu (16%)

3. Emile Roemer (15%)

16 Procent van de deelnemers verwacht dat er niemand opstapt.

3. Verwachtingen Nederland en stand van het land

Veiligheid

In hoeverre maakt u zich zorgen dat er aankomend jaar een aanslag door radicale moslims wordt gepleegd in Nederland?

(Deze vraag is gesteld voor de aanslagen in Berlijn)

Veel zorgen: 49%

Weinig zorgen: 48%

Weet niet / geen mening: 3%

Verwacht u wel of niet dat er het komende jaar een aanslag wordt gepleegd door radicale moslims in Nederland?

(Deze vraag is gesteld voor de aanslagen in Berlijn)

Ja, dat verwacht ik wel: 55%

Nee, dat verwacht ik niet: 29%

Weet niet / geen mening: 16%

Hoe veilig voelt u zich in Nederland?

(Deze vraag is gesteld na de aanslagen in Berlijn)

Veilig: 74%

Niet veilig: 26%

Weet niet / geen mening: 0%

Nederlandse economie

Hoe staat de Nederlandse economie er volgens u op dit moment voor?

Goed: 49%

Niet goed, niet slecht: 38%

Slecht: 11%

Weet niet / geen mening: 2%

Staat de Nederlandse economie er volgens u beter, slechter of ongeveer hetzelfde voor als zes maanden geleden?

Beter:	44%
Ongeveer hetzelfde:	47%
Slechter:	7%
Weet niet / geen mening:	2%

Verwacht u dat de economische situatie van Nederland de komende 6 maanden beter of slechter zal worden of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter:	29%
Ongeveer hetzelfde:	57%
Slechter:	11%
Weet niet / geen mening:	3%

Arbeidsmarkt

Staat de Nederlandse arbeidsmarkt er volgens u beter, slechter of ongeveer hetzelfde voor als zes maanden geleden?

Beter:	46%
Ongeveer hetzelfde:	35%
Slechter:	13%
Weet niet / geen mening:	7%

Verwacht u dat de Nederlandse arbeidsmarkt de komende 6 maanden beter of slechter zal worden of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter:	31%
Ongeveer hetzelfde:	52%
Slechter:	13%
Weet niet / geen mening:	4%

Woningmarkt

Staat de Nederlandse woningmarkt er volgens u beter, slechter of ongeveer hetzelfde voor als zes maanden geleden?

Beter:	45%
Ongeveer hetzelfde:	27%
Slechter:	14%

Weet niet / geen mening: 4%

Verwacht u dat de Nederlandse woningmarkt de komende 6 maanden beter of slechter zal worden of dat die ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter: 30%

Ongeveer hetzelfde: 48%

Slechter: 16%

Weet niet / geen mening: 6%

Verwacht u dat de prijzen van de huizen in Nederland de komende 6 maanden over het algemeen gaan stijgen of dalen, of dat die ongeveer hetzelfde blijven?

Stijgen: 75%

Ongeveer hetzelfde: 17%

Dalen: 2%

Weet niet / geen mening: 6%

Eigen financiën

Is de financiële situatie in uw huishouden beter of slechter dan 6 maanden geleden, of is die ongeveer hetzelfde gebleven?

Beter: 10%

Ongeveer hetzelfde: 65%

Slechter: 24%

Weet niet / geen mening: 1%

Verwacht u dat de financiële situatie van uw eigen huishouden de komende zes maanden beter wordt, slechter of ongeveer hetzelfde blijft?

Beter: 10%

Ongeveer hetzelfde: 62%

Slechter: 26%

Weet niet / geen mening: 2%

Sport

Verwacht u dat Max Verstappen in 2017 wereldkampioen wordt in de Formule 1?

Ja, dat verwacht ik wel: 19%

Nee, dat verwacht ik niet: 52%

Weet niet / geen mening: 29%

Verwacht u dat Feyenoord in 2017 landskampioen wordt?

Ja, dat verwacht ik wel: 32%

Nee, dat verwacht ik niet: 38%

Weet niet / geen mening: 30%

4. Verwachtingen en beeld van Europa

Europa en de EU

Nederland vormt samen met 27 andere lidstaten de Europese Unie, het belangrijkste samenwerkingsverband in Europa. Deelnemende landen hebben een deel van hun bevoegdheden overgedragen aan de EU. Daarnaast hebben 19 landen binnen de EU een gezamenlijke valuta, de euro.

Welk beeld roept de Europese Unie in het algemeen bij u op: vooral positief of vooral negatief?

Positief:	39%
Negatief:	59%
Weet niet / geen mening:	2%

Levert de Europese Unie volgens u over het algemeen meer voor- of meer nadelen op voor Nederland, of maakt het niet zoveel uit?

Meer voordelen:	35%
Dat maakt niet zoveel uit:	14%
Meer nadelen:	45%
Weet niet / geen mening:	6%

Bent u optimistisch over de toekomst van de Europese Unie?

Optimistisch:	29%
Pessimistisch:	69%
Weet niet / geen mening:	2%

Eurozone

Verwacht u dat de economische situatie van de eurozone de komende zes maanden beter of slechter zal worden, of ongeveer hetzelfde zal blijven?

Beter:	17%
Ongeveer hetzelfde:	50%
Slechter:	31%
Weet niet / geen mening:	2%

Is Nederland volgens u economisch beter af binnen of buiten de EU, of maakt het weinig verschil?

Binnen de EU:	46%
Buiten de EU:	30%
Het maakt weinig verschil:	19%
Weet niet / geen mening:	5%

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'Nu de Brexit komt verwacht ik dat er binnen 5 jaar meer landen uit de EU zullen treden.'

Mee eens:	62%
Mee eens:	26%
Weet niet / geen mening:	12%

(Inter)nationale verhoudingen

Verwacht u dat Europa in 2017 met een meer eenduidige aanpak komt voor de vluchtelingenproblematiek, dat de aanpak ongeveer hetzelfde blijft of dat de vluchtelingenproblematiek Europa verder zal verdelen?

Ik verwacht een meer eenduidige aanpak:	13%
Ik verwacht dat de aanpak ongeveer hetzelfde blijft:	29%
Ik verwacht verdere verdeeldheid:	51%
Weet niet / geen mening:	7%

Op 20 januari 2017 zal Donald Trump beëdigd worden als president van de Verenigde Staten.

Verwacht u dat de onderlinge verhoudingen tussen de Verenigde Staten en Europa in 2017 beter worden, slechter of ongeveer hetzelfde blijven?

Beter:	3%
Ongeveer hetzelfde:	51%
Slechter:	41%
Weet niet / geen mening:	5%

Verwacht u dat de onderlinge verhoudingen tussen de Rusland en Europa in 2017 beter worden, slechter of ongeveer hetzelfde blijven?

Beter:	8%
Ongeveer hetzelfde:	34%
Slechter:	53%
Weet niet / geen mening:	5%

Verkiezingen in Europa

Niet alleen in Nederland, maar ook in Duitsland en Frankrijk zijn in 2017 verkiezingen.

In Frankrijk zijn er presidentsverkiezingen: tijdens deze verkiezingen wordt voor een periode van vijf jaar de president van Frankrijk gekozen. Op dit moment doet de rechts-populistische partij van Marine Le Pen, Front National, het goed in de peilingen.

Verwacht u dat Marine le Pen, partijleider van het rechts-populistische Front National, in 2017 gekozen wordt als nieuwe president van Frankrijk?

Ja, dat verwacht ik wel:	35%
Nee, dat verwacht ik niet:	48%
Weet niet / geen mening:	7%

Verwacht u dat Angela Merkel in 2017 opnieuw wordt gekozen als bondskanselier (regeringsleider) van Duitsland?

Ja, dat verwacht ik wel:	41%
Nee, dat verwacht ik niet:	50%
Weet niet / geen mening:	9%

5. Verwachtingen internationale veiligheid

Verwacht u dat de Islamitische Staat (IS) het komende jaar meer gebied zal veroveren in het Midden-Oosten, of zal IS worden teruggedrongen? Of blijft de situatie ongeveer hetzelfde?

Ik verwacht dat IS meer gebied zal veroveren:	9%
Ik verwacht dat de situatie ongeveer hetzelfde blijft:	30%
Ik verwacht dat IS zal worden teruggedrongen:	52%
Weet niet / geen mening:	9%

Hoe staat de internationale veiligheid er volgens u op dit moment voor? Het is...

Veilig:	33%
Niet veilig:	66%
Weet niet / geen mening:	1%

Verwacht u dat de internationale veiligheid in 2017 zal verbeteren, slechter zal worden of ongeveer gelijk blijft?

Wordt beter:	8%
Blijft ongeveer gelijk:	39%
Wordt slechter:	51%
Weet niet / geen mening:	3%